

Наталля Анофранка,
*малодшы навуковы супрацоўнік
Інстытут гісторыі НАН Беларусі*

ЗАКАНАДАЎСТВА РАСІЙСКОЙ ІМПЕРЫІ АБ “ЗМЕШАНЫХ” ШЛЮБАХ І ЯГО АСАБЛІВАСЦІ Ў ЗАХОДНІХ ГУБЕРНЯХ (КАНЕЦ XVIII – ПЕРШАЯ ТРЭЦЬ XIX СТ.)

Розглянуто генезіс законодавчай базы щодо змішаних шлюбів на території західних губерній Російської імперії наприкінці XVIII – першої третини XIX ст. Визначено, що в перші десятиліття після приєднання тут продовжували діяти правила Трактату 1768 р., і лише з 1830-х рр. складається нова державна законодавча база.

Шлюбнае заканадаўства ў Расійскай імперыі прыцягнула ўвагу свецкіх і царкоўных правазнаўцаў яшчэ ў XIX – пачатку XX ст. У асноўным даследчыкі звярталіся да праблемаў свабоднага волевыяўлення тых, хто ўступаў у шлюб; вызначэння шлюбнага паўналецця; скасавання шлюбных адносінаў; правоў і абавязкаў сужэнцаў у шлюбе [15]. Аналіз гэтых пытанняў даў падставы сцвярджаць: “не было ніводнага заканадаўства, у якім царкоўны бок шлюбам пераважаў бы да такой ступені над грамадзянскім, альбо лепш сказаць, паглынаў бы апошні, як у заканадаўстве рускім” (рус. мова) [14, с. 260]. Умяшальніцтва дзяржавы ў шлюбную юрысдыкцыю царкоўных улад было дастаткова абмежаваным, але не раўнамерным. Адзначалася, што грамадзянскі закон з большай ахвотай умешваўся ў сферу сямейнага жыцця католікаў і пратэстантаў, чым праваслаўных [14, с. 384].

У сваіх даследаваннях правазнаўцы практычна не звярталіся да праблемы міжканфесійных шлюбаў і не бралі пад увагу асаблівасці некаторых рэгіёнаў Расійскай імперыі ў канцы XVIII – першай трэці XIX ст. У выніку заходнія губерні не падпадалі пад асобны аналіз, пры тым, што на гэтай тэрыторыі, дзякуючы поліканфесійнаму складу насельніцтва, нормы шлюбнага права былі больш стракатымі, чым у цэнтральных расійскіх губернях, а міжканфесійныя шлюбы былі традыцыйнымі. Так, у Вялікім княстве Літоўскім, адносіны паміж сужэнцамі ў поліканфесійным шлюбе, як правіла, агаворваліся ў шлюбнай дамоўце. Напрыклад, фіксавалася, што муж не павінен перашкаджаць жонцы маліцца ў сваім храме, а таксама магло пазначацца загадзя веравызнанне дзяцей [2, с. 34–35]. Пры адсутнасці папярэдніх дамоў дзеці ў змешаных шлюбах выходзіліся – хлопчыкі ў веры бацькі, а дачкі ў веры маці.

У 1768 г. на Варшаўскім сейме пад ціскам Расійскай імперыі было вырашана пытанне аб дысідэнтах. Адным з пунктаў прынятай пастановы рэгламентаваліся міжканфесійныя шлюбы. Трактат 1768 г. стаў той прававой нормай, якая ў канцы XVIII – першых дзесяцігоддзяў XIX ст. рэгламентавала заключэнне міжканфесійных шлюбаў у заходніх губернях (Віленскай, Віцебскай, Валынскай, Гродзенскай, Кіеўскай, Ковенскай, Мінскай, Магілёўскай, Падольскай) Расійскай імперыі. Асаблівасцю прававой базы было тое, што ў такіх шлюбах, у першую чаргу, абараняліся інтарэсы праваслаўнай царквы. У 1783 г. быў падцверджаны дазвол праваслаўным заключаць шлюбы з прадстаўнікамі іншых хрысціянскіх веравы-

знання. Аднак, як свідчаць архіўныя матэрыялы, асобы праваслаўнага веравызнання ў такіх шлюбах павінны былі прытрымлівацца правілаў, “...бо законам строга забаронена падданым грэка-расійскага веравызнання пераходзіць у іншую веру. Забараняецца парушаць прынятыя грэка-расійскай царквой правілы” (рус. мова) [4, арк. 73.]. Праўда, нагадвалася, што дзеці ў такіх шлюбах павінны быць ахрышчаны і выходца – сыны ў бацькоўскай, а дачкі ў мацярынскай веры [3, арк. 11].

Аднак і пасля гэтай пастановы адбываліся пэўныя парушэнні. Напрыклад, ў 1797 г. у Мінскай праваслаўнай духоўнай кансісторыі разглядалася справа пра вячанне сталанакальнага Слуцкага земскага суда Сяргея Ветчыкава праваслаўнага веравызнання і Хрысціны Набаровіч каталіцкага веравызнання. Парушэнне заключалася ў тым, што вячанне адбылося ў Слуцкім фарным касцёле 15 лютага “ў сырны тыдзень насуперак правілам грэка-расійскай царквы” (рус. мова) [4, арк. 1]. Было загадана сужэнцаў тэрмінова разлучыць, абавязаць падпіскай і ўсталяваць нагляд за імі да пастанаўлення Св. Сінода [4, арк. 4-4з., 6]. Гэты шлюб быў захаваны за адсутнасцю іншых парушэнняў, але адзначалася, што такія няправільныя шлюбы заключаюць не толькі рымскія ксяндзы, але і ўніяцкія святары [4, арк. 3, 7].

Дзеля папярэджання падобных парушэнняў у 1797 г. Мітрапаліту ўсіх рымска-каталіцкіх цэркваў Расійскай імперыі С. Богуш-Сестранцэвічу, праз Беларускага генерал-губернатара было перададзена распараджэнне Св. Сінода, “каб рымскае, уніяцкае святарства такіх шлюбаў, у якіх будуць уступаць жаніхі грэка-расійскага веравызнання з нявестамі рымскімі і уніяцкімі [...] без звестак ад святара прыхода, да якога належыць жаніх – не вянцаць” (рус. мова) [4, арк. 73.]. Каталіцкія і ўніяцкія святары павінны былі звязвацца з праваслаўнымі святарамі не толькі, каб вызначыць ступень сваяцтва будучых сужэнцаў, але і час, калі шлюбы ў праваслаўнай царкве заключаць не забаронена [4, арк. 8].

З пачатку XIX ст. з боку праваслаўнай царквы робяцца захады зрабіць правілы заключэння змешаных шлюбаў больш жорсткімі. З 1813 г. для заключэння шлюбаў католікаў, уніятаў і лютэран з праваслаўнымі трэба было атрымліваць дазвол праз праваслаўную кансісторыю ад мітрапаліта [7; 8; 13]. Прымаюцца меры, накіраваныя не толькі на захаванне колькасці праваслаўных вернікаў, але і на іх павелічэнне. Гэтаму спрыялі падпіскі аб тым, што ў поліканфесійных шлюбах народжаныя дзеці абодвух полаў будуць выходца ў грэка-расійскай веры [7, арк. 5].

Такая падпіска не магла не выклікаць прэтэнзій з боку святароў іншых хрысціянскіх канфесій. З другога боку, паколькі у першыя дзесяцігоддзі XIX ст. не быў створаны дакладны механізм вызначэння, у якой веры павінны выходца дзеці ў змешаных шлюбах, то праваслаўныя святары працягвалі кіравацца ранейшымі заканадаўчымі нормамі. Бывалі выпадкі, калі праваслаўныя святары ў пытанні аб падпісцы адносна выхавання дзяцей звярталіся да пастановы Св. Сінода ад 5 студзеня 1724 г., якая датычылася дазволу палонным шведам браць шлюб з праваслаўнымі [5, арк. 2]. Часцей юрыдычнай падставай для падобных шлюбаў заставаліся пункты Трактату 1768 г., але іх трактоўка магла быць рознай.

Напрыклад, у 1816 г. Магілёўская рымска-каталіцкая духоўная кансісторыя звярнулася ў Мінскую праваслаўную духоўную кансісторыю з абвінавачваннямі ў адрас настояцеля Бельскага манастыра. Сцвярджалася, што ён самавольна (без папярэдніх зносінаў з каталіцкім ксяндзом Андрушкевічам) не толькі павянчаў

праваслаўнага Бялінскага з каталічкай Паплаўскай (у адпаведнасці з пунктамі Трактацтва 1768 г. гэты шлюб павінен быў вянчаць святар веравызнання нявесты), але нават нявесту прымусіў да дачы падпіскі, што дзеці ад яе народжаныя павінны быць выхаваны ў грэка-расійскім веравызнанні [10, арк. 1]. Свае дзеянні настаяцель Бельскага манастыра патлумачыў тым, што жаніх з нявестай былі супраць, каб іх вянчаў каталіцкі святар, а Трактацтва 1768 г. між іншым дазваляе гэта зрабіць па волі і жаданні людзей [10, арк. 4]. Яго аргументацыя адносна падпіскі аб выхаванні дзяцей у праваслаўным веравызнанні была наступнай: “як гэты шлюб здзейснены мной, значыць і дзеці павінны быць у грэка-расійскай веры, таму [...] яны таксама добраахвотна без прымусу з майго боку далі падпіску, што дзеці ад іх, абодвух полаў, будуць ахрышчаны ў Грэка-расійскую веру” (рус. мова) [10, арк. 4з.]. У сваю чаргу Мінская праваслаўная духоўная кансісторыя падпіску аб выхаванні дзяцей растлумачыла тым, што пункты Трактацтва паміж Расійскай імперыяй і Рэччу Паспалітай ў адносінах да шлюбаў праваслаўных з прадстаўнікамі іншых хрысціянскіх канфесій распаўсюджаюцца толькі на карэнных жыхароў Польшчы, а не тых, хто пастаянна пражывае ў заходніх губернях [10, арк. 5-6з.].

Па іншаму разглядалася аналагічная скарга ў 1823 г. на святара Пінскага павета Сяльвестра Васюкевіча, які самавольна абвянчаў шляхціца ўніяцкага веравызнання Леонція Карпінскага і сваю прыхаджанку Хрысціну Гарбачэўскую [3, арк. 1]. І таксама абавязаў іх падпіскаю, каб яны, калі будуць мець дзяцей мужчынскага і жаночага пола, хрысцілі ў грэка-расійскай веры [3, арк. 9]. У выніку з боку духоўнага начальства на святара Васюкевіча было накладзена спагнанне за парушэнне пунктаў Трактацтва 1768 г., у адпаведнасці з якімі дзеці ў змешаных шлюбах павінны быць ахрышчаны і выхоўвацца – сыны ў бацькоўскай, а дачкі ў матчынай рэлігіі [3, арк. 11].

Такім чынам, у першай трэці XIX ст. у Расійскай імперыі не з’явілася новай рэгламентацыі заключэння міжканфесійных шлюбаў для заходніх губерняў. Правамоцнасць падпіскі аб выхаванні дзяцей у праваслаўнай веры магла тлумачыцца тым, што нормы Трактацтва былі сапраўдныя для жыхароў Польшчы, а на карэнных абывацеляў Заходніх губерняў яны не маглі распаўсюджацца. У той жа час былі выпадкі, калі адабранне падпіскі прызнавалася парушэннем з боку праваслаўнага святара, якое па-сутнасці супярэчыла пунктам Трактацтва 1768 г.

У першай трэці XIX ст. наяўнасць падпіскі не лічылася абавязковай для выканання і з боку бацькоў. Напрыклад, у 1823 г. праваслаўны святар Пагосцкай царквы даносіў у Мінскую духоўную кансісторыю, што Валянцін Кавальскі, каталіцкага веравызнання, ажаніўшыся ў 1822 г. з Марыяй Мікнікоўскай, праваслаўнага веравызнання, у час шлюбу быў абавязаны падпіскаю, што дзеці абодвух палоў будуць ахрышчаны ў праваслаўнай царкве. Далей святар адзначаў: “Але ж нягледзячы на абавязальства хрысціў 29 жніўня 1823 г. народжанага сына ў Слуцкім фарным касцёле ў рымскую рэлігію” (рус. мова) [5, арк. 3]. Аналагічнае абвінавачванне датычылася і шляхціца Фіmaleўскага, які ўзяўшы шлюб з праваслаўнай, таксама нягледзячы на падпіску, дзяцей абодвух полаў ахрысціў у Слуцкім фарным касцёле [5, арк. 3]. Аднак няма звестак пра якія-небудзь сур’ёзныя спагнанні з бацькоў за парушэнне дадзенай падпіскі.

У пачатку 30-х гг. XIX ст. адносіны ўлады ў Расійскай імперыі да змешаных шлюбаў сталі больш жорсткімі, а правілы падобных шлюбаў былі ўніфікаваныя. У

1832 г. было пастаноўлена, што шлюбы разнаверных асобаў у заходніх губернях павінны здзейсняцца на падставе ўсерасійскіх законаў [16, арт. 67 дадат.].

Ад бацькоў жа, якія пабраліся шлюбом раней за 1832 г., патрабавалася выкананне абавязкаў, якія яны прынялі па ранейшаму заканадаўству – Тракату 1768 г. Адзін пол дзяцей абавязкова павінен быў выхоўвацца ў “пануючым веравызнанні”. Св. Сінод і расійскае заканадаўства давалі права праваслаўнаму духавенству “сілаю пераканання дасягаць таго, каб усе дзеці былі выхаваны ў праваслаўі” (*рус. мова*) [16, арт. 67 дадат.].

Асаблівая ўвага надавалася заключэнню шлюбаў паміж праваслаўнымі і католікамі. Новыя правілы насілі фактычна дыскрымінацыйны характар адносна католікаў [12, с. 110]. З 1832 г. падобныя шлюбы абавязкова павінны былі быць бласлаўлёныя праваслаўным святаром. У заканадаўстве падкрэслівалася: “Шлюбы асоб праваслаўнага веравызнання з асобамі рымска-каталіцкага веравызнання, здзейсненыя адным рымска-каталіцкім святаром, лічацца неспраўднымі, пакуль той жа шлюб не абвянчае праваслаўны святар” (*рус. мова*) [16, арт. 72].

Дзякуючы таму, што пастановы Св. Сінода адносна поліканфесійных шлюбаў ляглі ў аснову расійскага заканадаўства, дзяржава ўзмацніла нагляд за выкананнем правілаў у падобных шлюбах з боку неправаслаўных сужэнцаў. У прыватнасці, з пачатку 30-х гг. XIX ст. ўзмацніўся нагляд за выкананнем бацькамі абавязкаў выхоўваць дзяцей ў пануючай праваслаўнай веры. Невыкананне гэтых абавязкаў магло цягнуць вельмі жорсткія спагнанні. У гэтым плане паказальна справа дваранкі Віцебскай губерні ўдавы барона Зальца Ганны (ў другім шлюбе Корсак). У 1837 г. яна была абвінавачана ў перахрышчванні аднаго са сваіх сыноў у каталіцкае веравызнанне. Па загадзе графа Бенкендорфа Віцебскаму грамадзянскаму губернатару было даручана правесці следства [6, арк. 1]. У ходзе следства было высветлена, што ўдава барона Зальца мела трох дзяцей (старэйшаму Аляксандру – 8 гадоў, Міхаілу – 6 гадоў, дачцэ Канстанцыі – 4 гады) [6, арк. 6]. Старэйшы сын Аляксандр нарадзіўся ў 1829 г. у Курскай губерні ў заштатным горадзе Міратопалі, дзе быў ахрышчаны праваслаўным святаром. Аднак у 1831 г. быў перахрышчаны ў доме бацькі Ганны Корсак памешчыка Лепельскага павета Казіміра Кубліцкага. Пасля таго, як паліцыяй быў устаноўлены факт перахрышчавання, паўстала пытанне – хто быў ініцыятарам гэтага ўчынку, Ганна Корсак ці яе памерлы муж барон Зальц. Пасля апытання 12 чалавек (памешчыкаў і дваран), а таксама пасля праверкі метрычных кніг і запісаў пад падазрэнне патрапіла Ганна Корсак [6, арк. 6–11]. Пра сур’ёзнасць абвінавачвання сведчыць той факт, што пра вынікі следства было паведамлена графу Бенкендорфу, які ў сваю чаргу праінфармаваў імператара. Мікалай I распарадзіўся следчую справу прадставіць судоваму разгляду для пакарання вінаватых [6, арк. 12–12з.]. Пасля судовага працэсу, у лютым 1840 г., імператар загадаў: “Памешчыцу Лепельскага павета Анну Корсак, якая аказалася вінаватая ў перахрышчванні сына з грэка-расійскай ў рымска-каталіцкую веру свайго сына Аляксандра [...] утрымліваць у турме 6 месяцаў” (*рус. мова*) [1, арк. 1]. А яе сына Аляксандра было загадана адаслаць да дзеда па бацькоўскай лініі, памешчыка Санкт-Пецярбургскай губерні Галоўскага павета Антона Зальца, які ў сваю чаргу быў абавязаны падпіскай, што будзе выхоўваць унука ў праваслаўным веравызнанні [1, арк. 13].

Як бачна, нават у тым випадку, калі дзіця бацькоў католікаў у сілу абставін было ахрышчана праваслаўным святаром, бацькі былі абавязаны выходзіць яго ў праваслаўнай веры, пры тым, што ўсе астатнія дзеці маглі быць католікамі.

У выніку новага заканадаўства адносна заключэння шлюбаў паміж праваслаўнымі і прадстаўнікамі іншых хрысціянскіх канфесій з 1830-х гг., а таксама дзякуючы пільнаму нагляду за хрышчэннем і выхаваннем дзяцей ў праваслаўнай веры, колькасць праваслаўнага насельніцтва ў заходніх губернях павялічвалася. У той жа час, асноўныя высілкі ўладаў былі накіраваны на змяншэнне ўплыву каталіцкай царквы, а таксама на змяншэнне колькасці каталіцкага насельніцтва.

Да міжканфесійных шлюбаў паміж католікамі і прадстаўнікамі іншых хрысціянскіх канфесій, а таксама да веравызнання дзяцей ў такіх шлюбах улады Расійскай імперыі ставіліся дастаткова індывідуальна. Гэтыя міжканфесійныя шлюбы працягвалі рэгулявацца на падставе Трактату 1768 г., які і надалей знайшоў адлюстраванне ў расійскім заканадаўстве: “Шлюбы паміж асобамі замежных хрысціянскіх веравызнанняў (а не праваслаўных) у губернях Віленскай, Віцебскай, Валынскай, Гродзенскай, Кіеўскай, Ковенскай, Мінскай, Магілёўскай і Падольскай здзяйсняюцца святарамі той веры, да якой належыць нявеста... Дзеці ў такіх шлюбах павінны быць ахрышчаны: сыны ў бацькавай, а дачкі ў той веры, якую спавядае маці” (рус. мова) [16, арт. 75]. У выпадках жа парушэнняў дзяржаўна ўлада не праяўляла такой прынцыповасці, як у адносінах да змешаных шлюбаў з праваслаўнымі.

Напрыклад, у 1839 г. Дэпартамент духоўных спраў замежных веравызнанняў звярнуўся да Віцебскага грамадзянскага губернатара па справе парушэння правоў пратэстанцкай царквы з боку рымска-каталіцкага святара вёскі Баркова Віцебскай губерні, Каспера Мацкевіча. Ён павянчаў лютэранскую ўдаву Ільзе Клаўсон без запатрабавання даведкі пра аглашэнне ў пратэстанцкай царкве і потым самавольна далучыў гэтую жанчыну да рымска-каталіцкай царквы [9, арк. 17]. Следства было хутка спынена, з-за таго, што Каспер Мацкевіч ўжо памёр. А ад Ільзы Клаўсон было загадана толькі ўзяць фармальныя паказанні пра тое, ці па асабістым жаданні і перакананню далучана да рымска-каталіцкай царквы і ці жадае яго пакінуць [9, арк. 17з.].

У 1827 г. шляхцянка Гродзенскай губерні, Ваўкавыскага павята Зузана Кемпінская падала прашэнне пра дазвол дзвюм яе пляменніцам застацца ў евангеліцкай веры, у якой яны былі выхаваны [11, арк. 2]. Гродзенскаму грамадзянскаму губернатару было даручана высветліць прычыну такой сітуацыі, а таксама даведацца, колькі дзяўчынак гадоў і ці жадаюць яны застацца ў евангеліцкай царкве [11, арк. 2]. У ходзе следства аказалася, што дзяўчынкі нарадзіліся ў змешаным шлюбе, бацька быў евангеліцкага, а маці каталіцкага веравызнання. Пасля шлюбу была дамоўленасць, што дзеці мужчынскага полу будуць выходзіць у веравызнанні бацькі, а жаночага ў веравызнанні маці, і дзяўчынкі былі ахрышчаны ў каталіцкай царкве. Аднак пасля смерці бацькоў імі апекавалася цётка (сваякі – католікі з боку маці адмовіліся ад апекі над сёстрамі). У выніку, жывучы ў доме цёткі-евангелісткі, яны атрымалі адпаведнае выхаванне [11, арк. 83-93.]. Звяртае ўвагу той факт, што з боку афіцыйных прадстаўнікоў улады было пытанне да дзяўчынак – ці жадаюць яны застацца ў евангеліцкім веравызнанні [11, арк. 2, 83., 10]. Безумоўна, каб гаворка ішла пра прыналежнасць да праваслаўнай царквы, такога права выбару не было.

Такім чином, поліканфесійныя шлюбныя на беларускіх і ўкраінскіх землях былі з'явай традыцыйнай. З 1768 г. шлюбныя паміж прадстаўнікамі розных хрысціянскіх канфесій у Рэчы Паспалітай пачалі рэгулявацца пунктамі Трактату. У Расійскай імперыі, з-за спецыфічнага монаканфесійнага складу хрысціянскага насельніцтва, на момант далучэння гэтых тэрыторый, заканадаўства, якое б рэгламентавала поліканфесійныя шлюбныя, не было. У выніку да пачатку 30-х гг. XIX ст. у заходніх губернях працягвалі дзейнічаць правілы 1768 г., нягледзячы на імкненне праваслаўнай царквы усталяваць кантроль над шлюбамі праваслаўных з неправаслаўнымі хрысціянамі і парушыць парытэт адносна веравызнання дзяцей у такіх шлюбам. З пачатку 30-х гг. XIX ст. дзяржаўная ўлада ўзяла пад кантроль заключэнне шлюбам паміж праваслаўнымі і прадстаўнікамі іншых хрысціянскіх канфесій, зафіксаваўшы новы рэгламент ў дзяржаўным заканадаўстве.

1. Высылка помещицы в тюрьму за перекрещивание сына в католическую веру // Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі ў Мінску (далей – НГАБМ). – Ф. 1430. – Воп. 1. – Спр. 8860.
2. Гардзiенка Н. С. Становiшча жанчыны-шляхцянкi ў Вялiкiм княстве Лiтоўскiм у XVIII ст. Дыс... канд. гiст. навук: 07.00.02 / Н. С. Гардзiенка. – Мiнск, 2003. – 113 с.
3. Дело о венчании дворянина униатского вероисповедания без ведома униатского священника // НГАБМ. – Ф. 136. – Воп. 1. – Спр. 6205.
4. Дело о венчании столоначальника Слуцкого нижнего земского суда православного Сергея Ветчикова и Христины Наборович римско-католического вероисповедания в Слуцком Фарном костеле // НГАБМ. – Ф. 136. – Воп. 1. – Спр. 706.
5. Дело о нарушении обещания крестить младенца по-православному // НГАБМ. – Ф. 136. – Воп. 1. – Спр. 6474.
6. Дело о перекрещивании помещицею Корсак своего сына из православия и нежелание учить в кадетском корпусе // НГАБМ. – Ф. 1430. – Воп. 1. – Спр. 6675.
7. Дело о разрешении брака жителя м. Скригалово Мозырского повета А. Дубовича римско-католического вероисповедания и православной жительницы с. Грабово Е. Бобровой // НГАБМ. – Ф. 136 – Воп. 1. – Спр. 3333.
8. Дело о разрешении шляхтичу Игуменского повета Ксаверию Гуреновичу римско-католического вероисповедания вступить в брак с вдовой М. Татура православного исповедания // НГАБМ. – Ф. 136. – Воп. 1. – Спр. 3391.
9. Дело по жалобе Лауданского пастора Шмидта на нарушение прав протестантской церкви со стороны римско-католического священника в м. Борхове Динабургского уезда // НГАБМ – Ф. 1430. – Воп. 1. – Спр. 6688.
10. Дело по обвинению настоятеля Бельского Николаевского монастыря в венчании православного Т. Белинского и М. Поплавской римско-католического исповедания // НГАБМ. – Ф. 136. – Воп. 1. – Спр. 4090.
11. Дело по прошению шляхтянки Кемпереной о разрешении двум её племянницам остаться в евангелической вере // Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі ў Гродна. – Ф. 1. – Воп. 2. – Спр. 2081.
12. Історія релігії в Україні: У 10 т. / Редкол.: А. Колодний (голова) та ін. – Київ, 2001. – Т. 4: Католицизм / За ред. П. Яроцького. 598 с.
13. О разрешении вступить в брак, однако благочинный обращается от имени невесты // НГАБМ. – Ф. 136. – Воп. 1. – Спр. 3335.
14. Оршанский И. Г. Исследование по русскому праву обычному и брачному. – СПб: Тип. А. Е. Ландау, 1879. – 459 с.

15. Анофранка Н. В. Шлюбнае заканадаўства Расійскай імперыі і яго дзеянне на тэрыторыі Беларусі // Гістарыяграфія гісторыі Беларусі канца XVIII – пачатку XX ст.: праблемы, здабыткі, перспектывы / Н. В. Анофранка [і інш.]; Навук. рэд. В. В. Яноўская. – Мінск: Беларус. навука, 2006. – С. 427–439.
16. Свод законов Российской империи. – СПб., 1857. – Т. X. – Ч. I: Свод законов гражданских.

SUMMARY

Natallia Anofranka

Legislative Regulation of interfaith marriage in Russian Empire, and Particular Features of the Regulation in Imperial Western provinces (late XVIIIth – early XIXth centuries)

The article discusses sources and genesis of legislative basis for regulation of interface marriages on the territory of Western provinces of Russian Empire during late XVIIIth – early XIXth centuries. It is argued that during the last decades of the XVIIIth century, the acting regulation was stipulated by the provisions of the Treatise of 1768, and only after 1830-ies the new state legislative basis was introduced.

Олена Асауленко,

*аспірантка кафедри історії України
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка*

СВЯТИНІ ПОЛТАВСЬКИХ МОНАСТИРІВ XIX СТОЛІТТЯ

Досліджується історія шанування святинь та культових цінностей у полтавських монастирях XIX ст. На основі опублікованих і неопублікованих документальних джерел з'ясовуються духовні функції монастирів.

Ключові слова: монастирі, православне чернецтво, Полтавська єпархія, ікона, мощі.

Поміж численних типів локальних святинь, наявних в українському православ'ї, чудотворні ікони посідають особливе місце. Можна говорити про два типи місцевих святинь, які існують у рамках «офіційного» та «народного» православ'я – мощі святих і чудотворні ікони. Однак мощі офіційно визнаються святинею лише після «огляду» – рішення вищої церковної влади, чи справді вони належать святому і варті поклоніння, чи їхня істинність не викликає сумнівів [2, с. 93]. Натомість, будь-яка ікона, написана відповідно до канонічних зразків, заслуговує на поклоніння та вшановування (це зафіксовано постановами VII Вселенського собору). Визнання мощей фальшивими або хоча б сумнівними заперечує їх як об'єкт поклоніння. Не визнання ікони чудотворною не змінює її сакрального статусу. На відміну від мощей, ікона може тиражуватися; оскільки її копію виготовити значно простіше, ніж дістати мощі або хоча б їхню часточку.

У публікації основну увагу звернено не на іконошанування в цілому, а на шанування ікон, які визнані чудотворними (причому чудотворні ікони розглядаються як особливий тип місцевої святині, яка може стати загальноцерковною).